

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Libri XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

LIBER PRIMVS. ET TOTIVS OPERIS DECIMVS.

SEXTVS.

DE RATIONE SPECIALI IUDICANDI DE PECCATIS respectu habito in communi ad præcepta, quorum transgressione peccata ipsa committuntur.

P R Æ F A T I O.

Hæc ratio, consistit in notitia tum naturæ præcepti, tum eorum quæ possunt contrauentem præcepto excusare à peccato: tum etiam quorundam documentorum, quæ considerare oportet iudicando de peccatis: tum demum diuersitatis præceptorum, quæ omnia sigillatim propriis capitibus tractanda sũt.

C A P V T I.

De natura præcepti.

S V M M A R I A.

- 1 Definitio præcepti.
- 2 Non solum bona & male, sed etiam indifferentes actiones cadunt sub præceptum.
- 3 Varius modus virtutis.
- 4 Generalem modum supernaturalem virtutis, non cadere sub præceptum quomodo intelligi debeat.
- 5 Solutio obiectiõnum, quibus vrgetur, talem modum cadere sub præceptum.
- 6 Generalis modus naturalis virtutis, partim cadit sub præceptum tam diuinum, quam humanum; partim sub diuinum tantummodo, partim nec sub diuinum nec sub humanum.
- 7 Tres modi, quibus intelligi potest actionem fieri ex electione. Primus, non coacte, qui cadit sub præceptum tam diuinum, quam humanum.
- 8 Secundus, sine m. tu. Tertius, alacri voluntate, quorum ille non cadit sub præceptum, & hic tantummodo sub diuinum.
- 9 Ratio discernendi inter præceptum, & consilium.
- 10 Quatenus alijs discretio ex verbis legis fieri possit.
- 11 Quomodo fiat ex materia legis: & quod materia consilij nequeat mala esse quodque malam esse, contingat dupliciter.

Nu. 1.

Ad explicationem naturæ præcepti Syluest. in verbo Præceptum initio, definitionem hanc est D. Thomæ doctrina tradit: quod sit motio Superioris imperatoria ad aliquid agendum vel fugiendum ex necessitate. Illius autem prima pars indicat, quod præceptum in Superiore, sit actus rationis & voluntatis, tendens in subditos per modum imperij. Secunda vero, ostendit præcepti materiam, esse actum virtutis, & actum vitij: quorum ille agendus est, & hic fugiendus. Tertia denique declarat præceptum imponere necessitatem obediendi, itaut peccetur si non fiat quod præcipitur: hocque est, quod in cap. fin. 14. quæst. 1. dicitur: Quod præcipitur imperatur, & quod imperatur necesse est fieri. Est præterea id in quo præceptum distinguitur à consilio; iuxta illud quod in eodem cap. subiungitur. Vbi con-

silium datur, offerentis arbitrium est: vbi præceptum necessitas est feruentis. Vt autem plenius hæc intelligantur, tres quæstiones explicandæ sunt.

Q V Æ S T I O I.

An omnes, & solæ actiones virtutum & vitiorum cadant sub præceptum.

AD hanc respondeatur, nec solæ, nec omnes cadere. Nu. 2.
Non quidem solæ, quia indifferentes cadere posse sub præceptum patet ex eo, quod præcepta ceremonialia cuiusque legis, soleant esse de actionibus externis indifferentibus; quæ ex se nullam habent moralem bonitatem vel maicitiam; sed solum vt à religione in Dei cultum assamuntur. Quamquam vt in præcedenti libro 14. numero 2. annotatum est, actio ex se indifferens, hoc ipso quod legitime præcipitur, ponitur in aliquo officio virtutis, bonaque moraliter efficitur: & hoc ipso quod legitime prohibetur, fit repugnans alicui virtuti, ac moraliter mala. Nec item omnes dictas actiones sub præceptum cadere ex eo patet; quod pleræque cadant solum sub consilium: vt illæ virtutum actiones quæ pertinent ad eximiam perfectionem hominis: cuiusmodi censentur & de quibus dicitur Prouerb. 3. De primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus] & cap. 25. Si esurierit inimicus tuus ciba illum, &c.] & 1. Corinth. 7. De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do] & alia de quibus Dominus apud D. Matth. cap. 5. 6. & 19.

Q V Æ S T I O II.

An cum actione, modus virtutis cadat sub præceptum.

VT ad hanc respondeatur supponendum est, modum virtutis esse duplicem: vnum specialem, seu cuiusque specialis virtutis proprium: qualis est iustitiæ quidem, iuste seu seruato iuris ordine alteri suum reddere: temperantiæ vero, temperare, seu seruata moderatione in victu & matrimonioj vsu, viuere: & sic de alijs. Alterum autem generalem, qui adhuc duplex est: vnus supernaturalis & diuinitus infusus, qui est charitatis habitus, gratiæ gratum facientis comes indiuiduus: alter naturalis, & humana industria æquisitus, qui est virtutis moralis habitus, quo virtuose (vt sic dicam) agitur, requirens in virtuoso tres condiciones ex Aristot. in 2. Ethic. cap. 4. nempe vt scienter agat: deinde vt ex electione propter finem: ac demum vt firmo

stabi-

se mala sit: ita expõ, quod notabilis sit (prout censetur habita de fornicatione & ractibus impudicis secundum se cogitatis) habet vt iudicetur mortaliter mala. Qua de re dicitur ex inflituto in sequenti lib. 24. in quo tradenda sunt spectantia ad specialem rationem iudicandi de peccatis, habito respectu ad octauum præceptum Decalogi.

Nu. 29.

Sextum exemplum, est simplicis cõplacencia de esu carniũ in die prohibito: que nõ est de se mortali, etiam si prohibito eiũs modi tanquã facta, notabili de causa, obliget sub mortali. Namq; præceptum humanũ, cuius generis est illud quo fit eadem prohibitio, tantũ datur de actu externo, non autem de interno; nisi in ordine ad actum ipsũ externum; prout in præcedenti lib. 13. num. 27. expositum est: quõ ordo cum nullus sit in affectu simplicis complacencia: sane complacencia proposita non est mala ex malitia eius carniũ, quem habet quidem pro obiecto, non tamen vt cadentem sub prædictã prohibitionem: quam simplex ipsa cõplacencia excludit: cum non sit affectus edendi carnes; sed tantum obiectatio accepta ex consideratione eius carniũ: qualis esset aspicientis potantes in taberna, qui bibere non cuperet. Atq; ita fit: vt simplex complacencia de esu carniũ prohibito, non sit de se maioris malitiã, quam similis, de esu carniũ non prohibito: vnde si hæc non est censenda malitia notabilis, nec illa censeri debet, & per consequens venialem solum esse.

Eadem etiam ratione complacencia de ludo sub mortali prohibito, censeri potest solum venialiter mala: quia talis prohibitio ad eam non extenditur. Vnde ea non est peccatum, tanquam repugnans præcepto de non ludendo tali ludo; sed tanquam contraria naturali præcepto eutrapeliã. Cui immoderata complacencia in ludo, perinde repugnat cum ludus non est, ac cum est prohibitus. In quibus tamen & aliis similibus, si mortuum complacendi sit mortale, erit & complacencia mortalis: itemque si ea veliatur aliqua alia mortali circumstantia.

Nu. 30.

Cæterum de affectu simplicis displicencia, num sit malus mortaliter, an solum venialiter, eodem modo iudicatur quo de affectu simplicis complacencia: nempe videndo an directe repugnet charitati, aut notabiliter alicui virtuti quã secundum se moderatur ipsi quoque inferiori affectui displicencia seu tristitia. Sic enim odium, acedia, inuidia, quia sunt displicencia repugnantes charitati, peccato suo genere mortalia iudicantur esse (de quibus suo loco postea) & displicencia obediẽti Superiori quatenus Superior est, mortalis censetur, quatenus notabiliter opponitur obediẽtiã, quã moderatur interno affectui Inferioris erga Superiorem & sic de similibus.

Aduerte autem displicentiam non esse statim iudicanda mortalem, ex eo, quod sit de actu virtutis qui præcipitur sub peccato mortali: sed attendendũ esse ex quo motiuo ea proueniat: si enim aliquis de cœmofyna quam sub mortali facere tenetur, tristetur eo quod cuperet ex tali pecunia rem aliquam vtilem emere, non peccat mortaliter; sicut nec qui de ieiunio Quadragesimali tristatur tantũ ob molestiam corporalem quam adfert. Ad quod confirmandum induci potest quod non fuerit peccatum in Christo tristari de morte, quam sub præcepto subire tenebatur: quia de ea solum tristabatur, qua ratione erat naturã contraria.

Modi peccandi consentiendo alteri peccanti.

SECTIO II.

Nu. 31.

Tertium documentum est: nõ eum solum peccare mortaliter, qui peccatum aliquod mortale cõmittit, in eoq; perpetrando est præcipuus executor: sed etiam omnes alios (etiam si non sint similiter obnoxij censuris, irregularitati, & reservationi vt suis locis exponetur) qui eiusdem culpã consentiunt, iuxta illud Apostoli in I. cap. epistolã ad Roman. Digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt faciẽtibus.] & tritum axioma vsurpatum in fine cap. Notũ, 2. quæst. 1. Facientem & consentientem par pœna constringit: quod ex citat. loco D. Pauli desumptum esse indicant verba illa cap. 1. De officio delegati. Agentes & consentientes pari pœna, scripturã testimoniũ puniuntur: vbi glossa in verbo pari pœna, distinguit quadruplicem consensum: vnũ negligentiã, alterum consilij, tertium cooperationis, & quartum autoritatis seu defensionis.

Communiter vero nouem distinguuntur modi consentiendi peccato, quõs indicant duo sc̃narij relati à D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 7.

Iustus, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans mutus, non obflans non manifestans.

Quibus, inter, vere Nauarr. in Enchir. cap. 11. num. 13. significatur eum consentire peccato, atq; adeo illius reum constitui, qui etsi non sit eiusdem author præcipuus executorve; illud tamen vel iubet, vel consulit, vel ei cõsentit, vel laudat, aut recepat principalem ipsius auctorem, vel eidem participat in tali peccato, vel cum teneatur & possit, ipsum siue verbo siue opere, non impedit peccare.

Porro ex eodem authore in cap. 17. num. 131. & aliquot sequentibus nomine iubentis præter eum cuius imperio expresso vel tacito peccatum mandatur executioni, intelligitur etiam is qui procurat talem executionem: vt si quis procuret graue aliquid damnũ a potestate inferri alicui: quod interdũ vsuuenit familiaribus Regũ & aliorum magnatum qui his aperiunt & proponunt modos & vias vexandi aliquos: itemq; Aduocatis vel Procuratoribus, quorum artibus aliqui causa cadunt, cum habeant iustam. Obiter aduerte, expressum imperium esse: si quis expresse alteri præcipiat rapere, vel interficere, vel aliud id genus facere: tacitum vero, si quis alicui, qui ad ipsius imperium mouetur, dicat aliquid, vnde possit conijcere præceptum perpetrandi facinoris, vt Opto vindictam sumi de tali, vel ei tale damnũ inferri. Non mihi placebis, nisi hodie aliquid noui feceris, vel aliud simile, vnde alter meretur imperantis intelligat.

Nomine autem consulentis intelligitur non modo is qui consulit scienter & dolose: sed etiam is qui bona fide quidem, sed non adhibitis studio & diligentia debitis ad veritatem assequendam, & ita merito monet Nauarr. non esse nimum suã scientiã & prudentiã in consulendo sedendam. Adde intelligi non modo eum, qui consilium dat: sed etiam qui adhortatur, rogat, instruit, vtilitatemque criminis ob oculos ponit: vel aliud simile facit, vnde alter moueatur ad illud perpetrandum.

Nomine vero consentientis intelligitur, non modo is qui consentit aliquid mortaliter malum perpetrati suo nomine, sed etiam is qui suo nomine perpetratum, gratum, ratumque habet: quo modo Princeps mortaliter peccat, non tantum consentiendo vt à suis bellum iniustum geratur; sed etiam gratum, ratumq; habendo gestum.

Nomine porro laudantis intelligitur, non tantum is, qui industriam, fortitudinem & huiusmodi alia in peccante commendat: sed is etiam qui ignauiam, animũ abiectum, & similia in eo stuperat, exprobrat, irridet, vt moueatur ad perpetrationem peccati.

Nomine præterea receptantis intelligitur non tantum is, qui frequenter, sed etiam is qui semel recipit peccantem, aut alio modo securitatem illi præbet in fauorem sui peccati. Nam quamuis verbum receptandi grammaticis sit frequentatiuum: in hac tamen doctrina vsus obtinuit, vt in significatione sui primitiuũ hoc est, verbi recipiendi, vsurpetur, quẽ admodum notant Angelus in verbo Hæreticus num. 23. & Sylu. in verbo Hæresis 1. num. 10.

Nomine deniq; participantis, intelligitur is qui peccanti præbet auxilium in peccando: vt qui ei cooperatur sine ministrando instrumenta, quibus exequatur scelus; siue se locium ei adiungendo in excutione; siue eum comitando, quod tutius aut commodius exequatur. Cæterum tria reliqua nomina mutus, non obflans, non manifestans, accipienda sunt prout sonant: & est addenda eis particula, cum teneatur & possit: quia vt alicui peccatum ideo imputetur, quod omiserit illud impedire, non est satis quod impedire potuerit, nisi ad id etiam teneretur; hoc est, non sufficit potestas sine obligatione, vt ex D. Thoma & Caet. habet in cit. cap. 11. num. 13. Nauarr. & patet per doctrinam de peccato omissionis traditam in præced. lib. 13. cap. 2. Ea autem obligatio esse potest vel ex lege charitatis, qua omnes interuenientibus quibusdam circumstantiis, tenentur obuiare peccato committendo à proximo: vel ex lege iustitiã, ex qua multi similiter tenentur obuiare ratione officij quod gerunt, vel stipendiũ quod accipiunt.

Præ-

Præceptum diuersi generis comparatio in
se.

SECTIO III.

Nu. 33.

Quartum documentum est: præceptum naturale posituum, & huic humanum cedere. Cuius ratio redditur, quod Christus sua lege noluerit quidquam de iure naturæ mutare; nec homo quidquam contra ius naturæ Deique voluntatem possit item mutare. Id quod intelligi debet procedere, quando duorum præceptorum materiæ concurrunt cum omnibus circumstantijs requisitis ad ipsorum obligationem; ita nimirum ut ius posituum nihil operetur aliud circa materiam iuris naturæ, quam quod habeat suam, cum illa concurrentem: ut accidit cum ad succurrendum extremelaboranti, quod est iuris naturæ; omittitur Missæ auditio in die festo, quæ iuris est positui. Ratio vero cur debeat sic intelligi, est: quod si præceptum posituum, circa naturale: aut humanum, circa diuinum ita operetur, ut aliquam circumstantiam tollat in ipsius materia, necessariam ad obligationem, tunc non cedat sed vincat: non tanquam fortius & habens maiorem obligandi vim, sed tanquam remouetis aliquid quod necessarium ei est ad inducendam obligationem.

Nu. 34.

Sic præceptum est naturale, rationisve naturalis obligatio, vitandiscandalum; sed interueniente duplici circumstantia, prout patet ex iis quæ dicta sunt in præced. lib. 14. in prior parte quarti capitis. Altera est, ut operatio illa, ex qua sumitur occasio peccandi, sit omnino voluntaria & libera, id est, fiat tantum ut operans obsequatur animo suo: altera vero ut occasio peccandi sumatur ex ignorantia, aut ex infirmitate, non ex malitia. Iam vero præceptum posituum aliquid præcipiens, facit ut operetur quis, non ut obsequatur animo suo, sed ut alicui necessitati seruiat. Vnde concurrers cum antedicto præcepto de vitando scádalo tollit priorem circumstantiam ipsius: sitque fit ut non cedat eidem. Et ita, prout loco cit. annotauimus, puella ex cuius aspectu aliquis exardescit, non tenetur vitare tale scandalum, si ex præcepto Ecclesiæ ei ad eundem sit templum; ad Missam audiendam: vel si ille tali turpitudini ex malitia sit obnoxius. Similiter ius naturale, recte ratio præcipit studendum esse omni ope conseruationi Reip: sed cum hac circumstantia: dummodo aliud maius bonum non obstat: quæ circumstantiam cum contingat tolli per præceptum diuinum posituum de seruando secreto in foro penitentiali (quando quidem bonum maximum omnium est: confessionem haberi in pretio, & malum maximum omnium ab illa homines alienos esse) fit ut ne quidem pro seruandâ reip. violandû sit tale secretum. De qua re dictum est ex instituto in præcedenti lib. 3. cap. 2. Eadem etiam naturalis ratio præcipit studendum esse conseruationi vitæ propriæ: sed cum hac circumstantia: dummodo maius bonum non obstat. Vnde Carthusianorum abstinentia à carnibus, etiam in periculo mortis, optime defendi potest: quia maius bonum est obseruare rigidam regulam in tota religione, quam damnum vitæ adferri vni ægroto.

CAP. IV.

De diuersitate præceptorum.

SUMMARIUM.

- 35 Diuisiones præcepti ex materia, & ex forma.
- 36 Diuisiones ex fine, & ex efficiente.
- 37 Peccata qua nulli speciali virtuti repugnant.
- 38 Quando diuersorum præceptorum transgressione tantum committatur vnum peccatum, & quando plura.
- 39 Præceptum affirmatiuum semper includit negatiuum: hoc vero illud plerumq. quidem, sed non semper.
- 40 Vnde dictus Decalogus, ipsumq. esse compendium eorum omnium quæ agenda sunt, itemq. animæ quæ speculum.
- 41 In sacris literis commendatur Decalogi non modo cognitio, sed etiam obseruatio.
- 42 Requisita ut talis obseruatio sit fructuosa.
- 43 De quibus data sint præcepta Decalogi, & quam sit necessaria illorum cognitio.

44 Ratio denarij numeri præceptorum Decalogi.

45 Triplex discrimen in modo, quo eadem præcepta habentur traditam De. alogo.

46 Triplex ordo inter præcepta Decalogi.

Hæc diuersitas innoscit ex variis modis quibus diuiditur præceptum: præcipuos attigisse sufficiet sumptos ex ipsius, causis. Primo igitur ex materia, præceptum diuiditur in generale & speciale: quorum illud iubet bonum, & vetat malum in genere: ut datum in Psal. 23. Diuerse à malo & fact bonum: vel in genere præcipit obseruationem mandatorum: ut datum Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hoc vero vel certæ atque specialis virtutis actum præcipit, vel specialis vitij actum prohibet. Quod rursus distinguitur in illud quod est de pertinentibus ad charitatem, & in illud quod de pertinentibus ad iustitiam: & in illud quod de pertinentibus ad ceteras virtutes.

Secundo, ex forma diuiditur præceptum: primo quidem, in affirmatiuum & negatiuum, quorum illud imponitur iubendo, & hoc inhibendo: seruandumq. est omni tempore, non item illud: sed iis tantum temporibus, quæ vel recta ratio ex inspectione circumstantiarum, vel Superioris decretum præscripserit: quod si difficultatis aliquid aliquando habeat, id declaratur cum de vnoquoq. tali præcepto in particulari agitur. Secundo vero ex forma, præceptum diuiditur in commune & in priuatum: quorum illud est, quod obligat totam communitatem, non singulos seorsum: ut præceptum matrimonij Gen. 2. Crescite & multiplicamini: & præceptum sacri ordinis Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Illud vero, priuatum inquam, est, quod omnes & singulos obligat: ut præceptum de diligendo Deo & proximo, & alia pene innumera.

Tertio, ex fine præceptum diuiditur in morale, quod ad rectam morum institutionem: ceremoniale, quod ad Dei cultum: & iudiciale, quod ad iudicium inter homines pertinet. Quæ tria genera in omni sege fuerunt tam naturali, quam Mosaica & Euangelica: sed ita ut duo posteriora diuersa essent in diuersis legibus, & primum idem esset in omnibus.

Quarto, ex efficiente ad diuisionem legis diuiditur præceptum in naturale, supernaturale, humanum, & mixtum: quorum naturale complectitur omnia moralia, data de iis quæ secundum se bona sunt, aut mala: Supernaturale vero in lege Euangelica, in qua sola num. locum habet, continet quæ data sunt à Christo de Sacramentis. Humanum porro complectitur quodcumq. siue Ecclesiasticum siue ciuile: & est aut commune, quod pertinet ad omnes cuiuscumq. status: aut particulare, quod spectat ad certum hominum statum. Mixtum denique censeri potest consistere tunc omnia quæ sunt iuris gentium, tanquam partim naturalia, partim humana: eo modo quo expressum est in præced. lib. 13. num. 40. tum etiam tria prima Decalogi præcepta, partim naturalia, partim supernaturalia: hoc nomine, quod ipsa sint quidem maxime consentanea rationi naturali: ad ea tamen ratio ipsa attingere non possit, nisi lumine supernaturali (vt habet Sotus in 2. de iust. & iure, quæst. 3. art. 1.) sit illustrata, ob rei scilicet de qua dantur cellitudinem: quæ est summi veriq. Deicultus; radio magisterioq. supernaturali indigens, ut omnibus mortalibus, prout oportet, clarescat: quemadmodum ibidem Sotus loquitur: perinde ac secundæ tabulæ præcepta, respectu rudiorum indigent magisterio humano.

Circa primam diuisionem pro praxi in iudicio de peccatis: notandum est multa esse peccata, quæ cum non sint contra specialem virtutem, sed generaliter contra synderesim, rectamve rationem generali tantum præcepto, non alicui speciali, repugnare censentur: vt peccandi intentio in communi, est contra synderesim, quæ in genere dicitur malum esse fugiendum; & seipsum interficere, est contra rectam rationem, quæ id vetat; quantumcumq. fiat sine alterius iniuria, siue priuata, siue etiam communi Reipub. vt si quis esset Reipub. omnino inutilis, vel etiam perniciosus.

Notandum est secundo, peccatum quod committitur contra speciale præceptum contentum in generali, non nisi vnu esse, committitum vero contra plura specialia præcepta, esse plura peccata; iuxta Nauar. in Enchir. cap. 11. num. 4. Cuius

notabi-

notabilis prior pars confirmatur ex eo, quod alioqui peccatum contra quodlibet præceptum, duplex esset; cum omne præceptum speciale continetur sub generali. Posterior vero ex eo, quod præcepta distincta, quorum vnum non includitur in altero, cum distinctas imponant obligationes, transgressorem constituentur distinctarum culpatum reum.

35.
Nu. 39. Circa secundam diuisionem, notandum est: præceptum affirmatiuum semper completi in se contrarium negatiuum; vt præceptum de honorandis parentibus; præceptum de nõ afficiendis illis iniuria. Ratio est: quia ex affirmatione alicuius, recte inferitur negatio contrarij illius; vt Iucundum est. Ergo non est molestum. Præceptum vero negatiuum completi quidem plerumq; contrarium affirmatiuum; vt præceptum de non curando, præceptum de restituendo rem alienam; non tamen semper: sicut nec semper ex negatione vnius sequitur affirmatio contrarij ipsius. Non enim recte sequitur, Paries non est albus. Ergo est niger: quia potest esse medio aliquo colore tinctus. Similiter nec sequitur. Teneor ex iustitia, nulli vitam aut bona sua auferre. Ergo teneor ex iustitia omnibus vitam & bona sua cõseruare. Nam prohibitio malorum latius patet, quam præceptio honorum. Quæ doctrina est Soti in 2. de iust. & iure quæst. 3. art. 7.

Circa vltimam notandum est, in ea sub nomine præcepti naturalis comprehendendi decalogum: cuius respectu cum deinceps expositur sumus specialem rationem iudicandi de peccatis, consilium est nonnulla de eo præmittere notata digna.

Notanda de Decalogo.

PARS RELIQUA CAPITIS.

36.
Nu. 40. Notandum igitur est primo, Decalogum ex numero præceptorum, quibus constat non habere: nempe ex decem verbis illis de quibus Exod. 34. vers. 28. dicitur; quod Moyses scripsit in tabulis, verba fœderis decem: sumpto nimirum verbi nomine pro sententia, seu dicto sententioso: vt sæpe fit in libro Prouer. vi. & in Actis Apostolicis cap. 20. cum D. Paulus ait Meminisse oportet verbi Domini Iesu, Beatius est dare quam accipere.]

37.
Nu. 41. Censetur autem Decalogus vt ex Concilio Colonienfi habet Nau. in Enchir. cap. 11. num. 4. summa & compendium eorum omnium quæ Christianus debet agere; sicut symbolum Apostolorum summa est eorum omnium quæ idem debet credere: oratio dominica omnium eorum quæ debet à Deo sperare & petere. Itemque vt idem ex eodem Concilio tangit in sequenti num. 3. est quasi speculum quod baptizato traditur vt videat quantum per fidem acceptam renouet vitam suam; vel quantum declinauerit à via illa per quam Spiritus sanctus in baptismo acceptus, ipsum deducebat: & qua in re cadidam vestem, quam in eodem baptismo induit, maculauerit: seu quibus peccatis, contraveniendo voluntati Dei, cuius obsequio per baptismi susceptionem mancipatus est, animam suam contaminauerit: aut à quibus peccatorum fordibus, per sacramentum Pœnitentiæ abluendam per purgandamq; habeat. In quem vsum necessarium esse Decalogum significatur per illud ad Romanos septimo, Concupiscentiã nesciebam, nisi lex diceret Non concupisces:] & illud Deut. 4. Hæc est vestra sapientiã & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc dicant. En populus sapiens & intelligens.] Quæ verba aperte etiam ostendunt Decalogum sic continere rudimenta pietatis & iustitiæ tradita populo Israelitico; vt etiam contineant perfectam pietatem & iustitiam; iuxta illud Ecclesiasticis cap. 12. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo.

38.
Nu. 42. Caue autem inde inferre nihil esse ex obligatione faciendum nisi expressum in Decalogo, nam tenemur Deum super omnia diligere, & proximos sicut nos ipsos; & multa alia facere de quibus nulla est in illo mentio, & vt recte admonet in citato num. 1. Nau. sed tantum concludit Decalogum cõstare his præceptis ad quæ cætera omnia ad pietatem & iustitiam pertinentia reuocentur, tanquam illorum principia aut conclusiones.

39.
Nu. 43. Notandum est secundo, In sacris commendari nobis Decalogi non modo cognitionem, sed etiam iugem, assiduamq;

40.
Nu. 44. considerationem; per illud Deut. 6. Eruntq; verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corda tua; & meditaris sedens in domo tua, & ambulans in itinere; dormiens atque cõurgens:] & illud Psal. 1. Sed in lege Domini voluntas eius & in lege eius meditabitur die ac nocte.] Atq; considerationem; nõ quidem nudam, sed coniunctã cum obseruatione ipsius: cum dicitur Psal. 109. Iustitia illius in filiis filiorum eius qui seruant testamentum eius: & memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea] & Luc. 11. Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud] & cap. 12. Seruus sciens voluntatem domini & non faciens, plagis vapulabit multis] & ad Rom. 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum; sed factores legis iustificabuntur] & Iacobi cap. 1. Estote factores verbi & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos] & cap. 4. Scienti bonum & non facienti peccatum est illi] & Petri 2. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti à Deo quod illis traditum est sancto mandato] & 1. Ioann. 2. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est.]

41.
Nu. 45. Ceterum vt fructuosa sit talis obseruatio exigitur vt fiat ex charitate sine qua nihil ad æternam vitam obtinendam prodesse potest vt manifestum est, x priori ad Corinth. cap. 13. Secundo, vt fiat quoad omnia mandata. Nam sicut ille qui vel vni tabulum arte fidei non credit, fidem non retinet ad salutem necessariam: ita quicumq; totam legem serauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus, inquit D. Iacobus in cap. 2. siue Epistole; significans nihil ad æternam salutem prodesse obseruationem præceptorum, et qui vel vnicum transgreditur obligans ad mortem. Quod & ratio confirmat, quia per talem transgressionem exciditur ab ipsa æterna salute, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Tertio, vt fiat cum perseverantia vsq; in finem. iuxta illud Matth. 10. & 24. Qui perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

42.
Nu. 46. Notandum est tertio, in Decalogo non dari expresse præcepta de omnibus actibus virtutum & vitiorum; sed de iis qui patent, quique omnibus, quantumcunq; rudibus facile inculcari, & in promptu esse possunt. Neq; immerito, cum illius notitia, sicut et symboli Apostolici, sit ad salutem necessaria: quæ si loquidem ignorata, seruari nequeant; & ad ea obseruanda obligemur tum iure naturæ, quod immutabile est: tum iure diuino continuo, multo arctiore quam in veteri lege: vt patet ex cap. 5. D. Matth. vbi Christus Dominus Decalogum renouat: in auctiore arctioreq; forma, quam antea esset; præmissa illa duplici sententia. Non veni soluere legem sed adimplere, id est, perficere; Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum; non intrabitis in regnum celorum. Vnde sequitur, omnes Christianos qui ad annos discretionis venerint, rationisq; vsum habuerint, sicut tenentur obseruare, ita teneri scire Decalogum, non quidem eo ordine, ac verbis quibus in Catechismo proponi solet (pro quo multos authores Thomas Sanchez refert in opere morali lib. 2. cap. 3. numer. 16.) sed quoad illius substantiam, est, quoad iusta aut vitia in illo; ita vt interrogati valeant respondere, Deum esse timendum & colendum super omnia: Non esse peierandum. Honorem esse deferendum parentibus; & sic de alijs.

43.
Nu. 47. Notandum est quarto, denarij numeri præceptorum Decalogi non posse reddi meliorem rationem, quam diuinam voluntatem. Quia tamen ipsa voluntas diuina semper est rationi conformanea: istam vt accommodatam ad captum nostrum adferunt Theologi, sumptam ex eorundem præceptorum fine; quæ est erudire homines in iustitia, tum erga Deum, tum erga proximum; vt cuius re reddamus quod ei debetur. Triasunt autem quæ debemus Deo; primum peculiaris cultus quæ vlli alteri deferre, prohibemur 1. præcepto: secundum reuerentia ob quam 2. præcepto prohibemur nomen ipsius in vanum sumere: tertium, famulatus & obsequium, cui certum tempus tribuere iubemur 3. præcepto. Proximi vero nostri sunt duplices: alij quidem quibus singulariter debitores sumus, eo quod ab eis maxima bona acceperimus: quales sunt parentes, à quibus post Deum, habemus vitam, quæ maximam est bonorum temporalium; vnde illis quarto præcepto iubemur honorem exhibere. Alij vero, quibus etiam beneficia non debeamus, tenemur tamen

eis non nocere, quod cetera praecepta iniungunt: quintum quidem, ne eis noceamus in persona propria, vitam auferendo, aut quacumque ratione corpus mutilando: sextum vero, ne eis noceamus in persona coniuncta; proli, aut vxoris. Et demum reliqua se eis noceamus in bonis externis; neque opere, quod septimum cauet: neque verbo quod octauum prohibet; neque etiam cogitatione, quod nonum & decimum ventant: illud quoad personam coniunctam; & hoc quoad cetera bona externa.

Nu. 45. Notandum est quinto, triplex discrimen conueni in modo quo decem haec praecepta habentur tradita in Decalogo Exod. 20. Primum est, quod primo & tertio addatur ratio, non item ceteris: primo quidem, per illud. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti de domo seruitutis. Tertio vero per illud, Sex enim diebus fecit Dominus coelum & terram & mare & omnia quae in eis sunt & requieuit die septimo. Secundo est, quod primo & quarto adiungatur praemij propositio, non item ceteris. Primo quidem per illud: Faciens misericordiam in millia, his qui diligunt me, & custodiunt praecepta mea. Quarto, vero per illud: Ut sis longeuus super terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Tertium est, quod primo & secundo subiungatur comminatio poenae: non item ceteris. Primo quidem, per illud: Visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem iis qui oderunt me. Secundo vero per illud, Nec enim infontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Dei sui frustra. Quorum discriminum rationes qui uolet, videre potest apud Sotum in 2. De iust. & iure quaest. 3. art. 7.

Nu. 46. Notandum est postremo: triplicem inter eadem praecepta ordinem cerni in Decalogo. Primus est communis omnium; qui consistit primo, in eo quod cum essent scripta in duabus tabulis ex cap. 31. Exod. in fine, & ex seq. cap. 32. vers. 15. praecepta prioris tabulae praecedant praecepta posterioris, duplici de causa: tum quia illa continent dilectionem Dei; & haec dilectionem proximi: quae minus digna est: tum quia illa hominem, cuius uita militia est super terram Iob. 7. ordinant ad Deum, tanquam ad summum suum Principem; & haec ad homines tanquam commilitones: consentaneumque est milites prius institui in ordine ad Principem, quam ad se inuicem; ut recte argumentatur Sotus in 2. De iust. & iure quaest. 3. art. 6. conclus. 1. Consistit secundus in eo, quod cum in unaquaque tabula sit tantum unum praeceptum affirmatiuum, ipsum ponatur ut loco in 1. tabula; ordine scilicet executionis: in 2. uero tabula primo loco ponatur, ordine nimirum dignitatis & intentionis.

Vbi aduerte praecepta affirmatiua esse negatiuis priora dignitate & intentione legislatoris: siue in eadem, siue in diuersa materia: quoniam illa instituta sunt ad imbuendas uirtutibus animas nostras: & haec ad easdem repurgandas a uitiis; quorum illud de se perinde habet se ad istud, ac plantatio uinae ad euulsionem uicperium, a quibus agrum repurgari, ipsa requirit. Vnde Ieremias quarto dicitur Nouate uobis nouale, & nolite serere super spinas & tribulos. Execu-

tionem uero, negatiua sunt priora affirmatiuis, cum sicut auulsio uicperium ab agro est prior plantatio uinae in illo, ita etiam prius sit uicperium exulsi, quam uirtute indui: quod factus indicari uidetur per illud Psalm. 33. Diuerte a malo & fac bonum; & illud Isaia. 1. Qui scilicet agere peruerse, discite bene facere.

Consistit postremo in eo, quod praecepta de operibus antecedant praecepta de uerbis: & haec praecepta de cogitationibus. Cuius rei ratio esse potest, quod ceteris partibus grauiora & parentiora sint mala opera, quam uerba: & haec, quam cogitationes: ut occidisse quam minitatum esse mortem, & hoc quam cogitasse occidere.

Secundus ordo cuius meminit Sotus in 2. De iust. & iure quaest. 4. art. 2. ad 1. est proprius praeceptorum primae tabulae: ut primum sit de non deferendo alteri, quam Deo, cultum huic soli debitum: quod ad cordis fidelitatem pertinet. Secundum uero, de non assumendo nomen Dei frustra: quod ad oris ueritatem spectat. Tertium demum, de exhibendo illi famulatum & obsequium: quod ad probitatem morum reducit. Cuius ordinis ratio reddi potest quod grauius peccat qui cultum debitum negat Deo & alteri deserit: quam qui se irreuerenter erga illum gerit: & qui hoc facit, quam qui negligit ei seruire in sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus suis.

Tertius ordo est, proprius praeceptorum secundae tabulae, quo illud de honorandis parentibus praepositur ceteris tanquam dignius ac maioris obligationis: cum etsi teneamur nulli nocere non teneamur tamen omnibus benefacere; sed specialiter parentibus, a quibus uitam accepimus. Vnde & de debito eis reddendo datum est praeceptum affirmatiuum, cum de reddendo aliis, praecepta omnia data in Decalogo; sint negatiua. Quae eidem affirmatiua subiunguntur hoc ordine, ut prius ponantur data de operibus, quam de uerbis: & prius data de uerbis, quam data de cogitationibus; & inter data de operibus, illa quae maius malum prohibent. Quia igitur maius malum est laedere proximum in persona propria adimendo illi uitam: quam in persona coniuncta proli vel vxoris, adimendo illi proli certitudinem & coniugij fidem: hocque porro maius malum est, quam laedere illum in bonis externis: fit ut quarto praecepto de honorandis parentibus succedat proxime quintum de non occidendo; tum sextum, de non adulterando; tunc deinde septimum de non furando. Quibus tanquam datum de uerbis, subiungitur octauum, de non dicendo falsum testimonium; & ultimum locum tenent nonum, de non concupiscenda re aliena: quorum illud huic praepositur, eadem ratione qua sextus praepositur septimo: quoniam illis in materia quam prohibent communicant. Haecque haecenus dicta sint ad intelligendam rationem iudicandi de peccatis habito respectu ad praeceptum in communi. Quae uero faciunt ad eam intelligentiam habito respectu ad unum quodque praeceptum in particulari, tradenda sunt deinceps.